

Dijital Dönüşümde Kalkınma Ajansları ve Kalkınma İdarelerinin Rolü: Konya Örneği

Ayşegül DEDE
Dr. Öğretim Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
ayseguldede@ohu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-6160-448X>

Makale Başvuru Tarihi : 25.08.2024
Makale Kabul Tarihi : 01.10.2024
Makale Yayın Tarihi :25.10.2024
Makale Türü : Araştırma Makalesi
DOI: 10.5281/zenodo.13956380

Özet

**Anahtar
Kelimeler:**

Bölgesel gelişme,
Dijital dönüşüm,
KOP İdaresi,
MEVKA, Veri
Merkezleri.

Bölgesel gelişmenin gerçekleşmesinde farklı yerel aktörler olmakla birlikte bölgesel gelişmenin itici gücü olarak kalkınma ajansları ve kalkınma idareleri öne çıkmaktadır. Kalkınma ajansları ve kalkınma idareleri bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, yaşam kalitesini yükseltmek ve bölgesel eşitsizlikleri azaltmak için farklı çalışmalar yürütmektedir. Her iki yapı farklı görev ve sorumlulukları ile bölgesel gelişmede önemli aktörlerdir. Bölgesel gelişme günümüzde dijitalleşme ile birlikte yeniden şekillenmektedir. Bu nedenle bölgesel gelişmenin dijitalle entegre bir biçimde etkin ve verimli bir şekilde gerçekleşmesinde dijital dönüşüm merkezi bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı bölgesel gelişmedeki dijital dönüşümde kalkınma ajansları ve kalkınma idarelerinin işlevini açıklamaktır. Çalışmada Konya ilinde önemli yerel aktörler olan MEVKA ve KOP Bölge Kalkınma İdaresi'nin dijital dönüşümüne ilişkin faaliyetleri analiz edilmiştir. Çalışmada MEVKA ve KOP Bölge Kalkınma İdaresi'nin bölgesel gelişmedeki dijital dönüşümde önemli çalışmalar yürüttükleri açıklanmıştır.

The Role of Development Agencies and Development Administrations in Digital Transformation: The Case of Konya

Abstract

Keywords:

Data centers, Digital
transformation, KOP
Regional
Development
Administration,
MEVKA.

While there are various local actors in the realization of regional development, development agencies, and development administrations stand out as the driving force behind it. Development agencies and administrations carry out various studies to accelerate regional development, improve quality of life, and reduce disparities. Both structures are key players in regional development with different responsibilities and tasks. Regional development is becoming increasingly important due to the elements of digitalization in line with contemporary developments. Therefore, regional development must be effective and efficient through digital integration, which makes digital transformation important. This study aims to explain the role of development agencies and development administrations in the digital transformation of regional development. The study analyses the digital transformation activities of important local actors MEVKA and the KOP Regional Development Administration in Konya Province. It was highlighted that there are significant initiatives from MEVKA and the KOP Regional Development Administration regarding digital transformation in Konya.

1. GİRİŞ

Bölgesel gelişme bölgenin refah seviyesinin artırılmasına, bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasına, bölgenin rekabet gücünün geliştirilerek ekonomik ve sosyal yapının güçlendirilmesine odaklanmaktadır. Bu nedenle bölgesel gelişme yapısal ve temel bir politikadır. Bu temel politika ekonomik, sosyal ve kültürel unsurlar ile şekillenmektedir. Günümüzde bu unsurların dijitale evrildiği dikkate alındığında bölgesel gelişme dijital dönüşüm perspektifi ile yürütülmektedir. Dijital dönüşüm müşteriye dönük süreçlerin, iş modellerinin özellikle gelişmekte olan dijital teknolojilerin kullanılmasıyla yeniden tasarlanarak süreç, teknoloji ve insan unsurlarında yaşanan değişimdir (Acıloğlu ve Kaya, 2021:22-23). Bu değişimin odağında insan yer aldığı için dijital dönüşümün işbirliği içinde yürütülmesi elzemdir. Dijital dönüşüm perspektifi açısından değeri çok büyük olan birlikte çalışılabilirlik, kurum ve organizasyonların amaçlar dâhilinde iş süreçlerini yürütme, bilgi paylaşma ve transfer edebilme yeteneğidir (İnce ve diğerleri, 2023:23). Birlikte çalışılabilirlik bölge paydaşları açısından fiziksel, bilişsel ve kültürel bir uyumu gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede bölgesel gelişmenin farklı yerel aktörler ile birlikte dijitale entegre edilerek yürütülmesinde kalkınma ajansları ve kalkınma idareleri önem kazanmaktadır.

Kalkınma ajansları bölgesel gelişmenin sağlanması ve bölgeler arası eşitsizliklerin azaltılması amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) bünyesinde kurulmuş özel kamu kuruluşlarıdır. Kalkınma ajanslarının kuruluş amacı bölgenin sahip olduğu potansiyeli harekete geçirmek, bölgenin ulusal ekonomiye katkısını en yüksek düzeye çıkarmak ve bölgelerin küresel ölçekte rekabet gücünü artırmaktır (Dede, 2009:1). Kalkınma ajansları bölgedeki kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve bölgesel gelişmeyi hızlandırmaktadır. Türkiye’de 26 farklı kalkınma ajansı bulunmaktadır. Bu ajanslardan birisi olan Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA) Konya ve Karaman’da faaliyet göstermektedir. Kalkınma ajansları ile birlikte bölgesel gelişme kalkınma idareleri tarafından yürütülmektedir. Kalkınma idareleri bölgedeki rekabet gücünün artırılması ve gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik faaliyet gösteren tüzel kişiliğe sahip kurumsal yapılardır. Kalkınma idarelerinin temel görevi bölgedeki yaşam kalitesini yükseltmek ve sürdürülebilir kalkınma anlayışı ile yerel kaynakların etkin ve verimli kullanılmasını sağlamaktır. Türkiye’de Doğu Anadolu Projesi (DAP) Bölge Kalkınma İdaresi, Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) Bölge Kalkınma İdaresi, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölge Kalkınma İdaresi ve Konya Ovası Projesi (KOP) Bölge Kalkınma İdaresi olmak üzere 4 bölge kalkınma idaresi bulunmaktadır (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2024). KOP Bölge Kalkınma İdaresi Konya ilinde faaliyetlerini yürütmektedir.

Bu çalışmanın amacı bölgesel gelişmedeki dijital dönüşümde kalkınma ajansları ve kalkınma idarelerinin işlevini açıklamaktır. Çalışmada Konya ilindeki dijital dönüşüm MEVKA ve KOP Bölge Kalkınma İdaresi’nin faaliyetleri baz alınarak incelenmiştir. MEVKA ve KOP Bölge Kalkınma İdaresi’nin farklı iletişim kanallarında yer alan faaliyetleri sistematik bir şekilde incelenerek dijital dönüşüme ilişkin projeleri sınıflandırılmıştır. Konya ilinin seçilmesinin temel nedeni ilde kalkınma ajansı olarak MEVKA ve kalkınma idaresi olarak KOP Bölge Kalkınma İdaresi’nin birlikte hizmet vermesidir. Çalışmada teknoloji ve toplum arasındaki anlamlı ilişki Teknolojinin Sosyal İnşası Kuramı ile açıklanmış ve teknolojinin sosyal bağlamında dijital yaka, dijital bölünme, sosyal sermaye ve dijital okuryazarlık kavramları ele alınmıştır. Çalışmanın özgünlüğünü MEVKA ve KOP Bölge Kalkınma İdaresi’nin Konya’da yürüttükleri farklı projeleri dijital dönüşüm perspektifi ile açıklama çabası oluşturmaktadır.

2. TEKNOLOJİNİN SOSYAL BAĞLAMI: DİJİTAL BÖLÜNME VE SOSYAL SERMAYE

Dijitalleşme her türlü içerik ve verinin dijital ortama aktarılmasıyla ortaya çıkan bir süreçtir. Dijitalleşme, internetin kullanımının genişlemesiyle birlikte teknolojik gelişmelere paralel olarak çeşitli bilgi ve içeriklerin sayısallaştırılması anlamına gelmektedir (Özbey, 2022: 141). Bilgi ve içeriklerin sayısallaştırılması dijital teknoloji ile gerçekleşmektedir. Dijital teknoloji iş süreçlerini optimize etmek, eğitimi planlamak, kamu hizmetlerini yönetmek ve iletişim sürecini kolaylaştırmak gibi birçok başlıkta gündelik yaşam kültüründe yer almaktadır. Dijital teknolojilerin kullanılmasıyla birlikte ortaya çıkan bölgesel gelişme teknolojik yeniliklerin toplumsal tabana yayılması ve toplumsal tabanda kullanılmasına tekabül etmektedir. Bu nedenle bölgesel gelişme Endüstri 4.0 ve Endüstri 5.0 kavramları ile şekillenmektedir. Endüstri 4.0 ile insan gücü yerini makinenin gücüne bırakmakta ve üretim süreçleri makinelerin kontrolü ile kendiliğinden yönetilebilir bir duruma gelmektedir (Dağıtmaç ve Ekmen, 2019: 5). Bu süreçte akıllı araçların iş modellerine uygulanması sonucunda süre, enerji ve maliyet azaltılmakta, üretimin kalitesi artmakta ve insan iş gücü farklı alanlara kaymaktadır. Teknolojik yenilikler ile birlikte Endüstri 5.0 kavramı ortaya çıkmıştır. Endüstri 5.0 döneminde yapay zekalı robotlar kendi başına buyruk hareket edebilecek, hatta ihtiyaçları belirleyip kendi iradeleriyle yeni

yapay zeka robotlar yapabileceklerdir (Dağıtmaç ve Ekmen, 2019:181). Bu süreçte yapay zeka ve makine öğrenmesi yaygınlaşarak robotları üreten robotlar ve yapay zekanın kendisini daha akıllı bir şekilde tasarlaması öngörülmektedir. Bu nedenle toplumsal yaşamda dijital odaklı önemli bir değişimin yaşanması söz konusudur. OECD araştırmasına göre 15-20 yıl içerisinde mevcut işlerin %32'sinin dijitalleşme ile yıkıcı bir dönüşüme uğraması öngörülmektedir (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019: 69). Bu noktada dijital teknolojinin insan odaklı olarak toplumsal yaşamda yerini alması merkezi bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Dijital teknoloji ile birlikte bilim, teknoloji ve toplum arasında önemli bir etkileşim yaşanmaktadır. Teknoloji toplumsal tabanda giderek yaygınlaşmakta, toplumun davranış ve düşünce kalıplarını etkileyen bir unsura dönüşmektedir. Bu nedenle teknoloji kullanıldığı topluma göre farklı anlam kalıpları üretebilmektedir. Teknolojinin Sosyal İnşası Kuramı'nın öncü isimleri olan Pinch ve Bijker, teknolojinin gelişim sürecini sosyal etkileşim ve toplumsal yapı ekseninde ele almaktadır (Pinch ve Bijker, 1984). Pinch ve Bijker, toplumsal grupların teknolojiye verdikleri tepki ile teknolojinin gelişimi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Toplumda yaş ve cinsiyet faktörlerinin etkisiyle teknolojiyi benimseyen ve teknolojiye karşıt farklı gruplar bulunmaktadır. Nitekim ilk dönemlerde bisikletin ön tekerleğinin büyük arka tekerleğinin küçük olması kadınların bisiklet kullanmasını etkilemiş ve kadınlar için daha uygun bisikletlerin tasarlanmasına neden olmuştur (Pinch ve Bijker, 1984: 414-415). Farklı grupların teknolojiyi kendi bağlamına göre tanımlaması, teknolojiden farklı beklentileri olması ve teknolojiyi ihtiyaçları noktasında benimsemesi söz konusudur. Bu çerçevede bölgesel gelişmedeki dijital dönüşümün sosyal bağlamında dijital yaka, dijital bölünme, sosyal sermaye ve dijital okuryazarlık kavramlarının yer aldığı ifade edilebilir.

Rekabet, istihdam, iş verimliliği ve inovasyon konularında etkili olan dijital dönüşüm iş yaşamı ve bu yaşama ilişkin kavramları değiştirmektedir. "Dijital Türkiye Yol Haritası" raporunda dijital dönüşüme ilişkin 6 bileşen yer almaktadır. Bu bileşenler teknoloji, altyapı, tedarikçiler, kullanıcılar, yönetim ve insandır (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2022: 122-123). İnsan faktöründe eğitim altyapısının geliştirilmesi ve nitelikli iş gücünün yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Dijital dönüşümdeki nitelikli iş gücünde dijital kuşak ve dijital yaka kavramı önemlidir. Kuşak kavramı belirli yıl ve olay sonucunda ortaya çıkan etkinin kişilerde oluşturduğu tutum ve davranışları kapsamaktadır. Literatürde kuşaklara ilişkin farklı tanımlamalar yapılmaktadır. En genel tanım ile kuşaklar dünyayı algılama biçimi ile X,Y ve Z olarak kategorize edilmektedir. 1965-1979 arasında doğan "X Kuşağı", 1980-1999 arasında doğan "Y Kuşağı" ve 2000'lerden sonra doğan ise "Z Kuşağı" şeklinde isimlendirilmektedir (Güçer, 2013: 53). Her kuşak iş hayatında farklı davranış kalıpları sergilemektedir. X kuşağı eğitim ve deneyime önem verirken, Y kuşağı otoriteyi sevmemekte ve emir almaktan hoşlanmamakta, Z kuşağı ise bağımsızlık ve özgürlük alanlarına önem vererek otoriter yönetimi reddetmektedir (Taş ve Kaçar, 2019:668). Teknoloji ile birlikte kuşaklar arasında önemli bir kırılmanın yaşandığı ifade edilebilir. Y kuşağındaki sonraki kuşaklar teknolojiye verdikleri önem ile tanımlanmaktadır.

Y kuşağından sonra "online kuşak" ve "kablosuz nesil" gibi farklı kuşak tanımları yapılmıştır. Twenge, hiçbir kuşağın kendilerinden daha yaşlı eski kuşağa göre adlandırılmak istememelerinden dolayı "internet nesli" (İ-Nesli) kavramını tercih etmektedir. Ona göre 1995-2012 aralığında doğan bu nesil interneti sürekli kullanan ve interneti her an elinin altında tutan ilk kuşaktır (Twenge, 2018: 22). Bu kuşak diğer kuşaklara göre daha fazla çevrimiçi olmakta, sanal medyada daha fazla zaman geçirmekte ve yüz yüze iletişim yerine elektronik iletişimi tercih etmektedir. Herhangi bir tepkisini sanal ortamda emoji ile gösteren bu nesil bilgiye ulaşma ve alışveriş yapma gibi birçok temel gündelik pratiği dijital platform aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Bu nedenle dijital teknolojiye her an erişebilen bu nesil için yaşam pratiklerinde dijital teknoloji etkili olmaktadır. Bölgesel gelişme açısından bu kuşağın nitelik ve becerilerini dikkate alarak projelerin geliştirilmesi ve hayat geçmesi gerekmektedir. Zira bu kuşak dijital teknoloji odaklı projelerde aktif rol alarak onu toplumsal fayda ekseninde yorumlayabilmektedir. Bu kuşak iş hayatında genellikle dijital yakalı olarak isimlendirilmektedir. Dijital yaka, dijital çağın becerilerini kazanmış beyaz yakalı çalışanlar için kullanılmaktadır (Acılıoğlu ve Kaya, 2021:22-23) Bu çerçevede bölgesel gelişmedeki dijital dönüşümde dijital teknolojiyi etkin bir şekilde kullanan dijital yakanın mevcut projelere doğru eklenmesi halinde bölgesel gelişmenin daha verimli olacağı ifade edilebilir. Zira genç iş gücünün dijital dönüşüme adaptasyonu hem iş gücü verimliliğini hem de toplam faktör verimliliğini olumlu yönde etkilemektedir (Yılmaz, 2021:311-312). Ancak toplumdaki gruplarının dijital teknolojiye ulaşması ve bu teknolojiyi kullanma becerisinde bir farklılık söz konusudur. Bu farklılık dijital bölünme kavramı ile ifade edilmektedir. Dijital bölünme dijital mecraya erişenlerin hangi hızda ve kalitede eriştiği, bir medya okuryazarlığına sahip olup olmadığı, ne tür dijital becerilerle ne tür içeriklere eriştiği ve eriştiği içerikleri nasıl kullanabildiği ile ilgili bir sorundur (Gökalp ve Sütüoğlu, 2021: 23). Teknolojiye ulaşarak veriyi dijital beceri ile yorumlayan ile bu teknolojiye ulaşamayan veya teknolojiye ulaşan ancak veriyi dijital beceri ile

yorumlayamayanlar arasında bir uçurum ortaya çıkmaktadır. Bilişim teknolojilerinin sağladığı imkanlardan yararlanamayanlar bölgesel gelişmedeki sosyal, ekonomik ve politik olanaklardan uzak kalmakta ve bu durum bölgesel gelişmeyi olumsuz etkilemektedir. Bu dezavantajlı durum eğitim, gelir düzeyi ve dijital beceri gibi faktörlerden kaynaklandığı için toplumdaki farklı grupların teknolojiye erişmesi ve bu teknolojiyi etkin bir şekilde kullanabilmesinde sosyal sermaye kavramı devreye girmektedir.

Sosyal sermaye toplum bilimciler tarafından farklı sorunların ifade edilmesinde bir araç olarak kullanılmaktadır. Pierre Bourdieu, sosyal sermayeyi toplumsal eşitsizliğin ve toplumda oluşturulmuş elitlerin iktidarının devamını sağlayan bir kaynak olarak görmektedir (Yarcı, 2011:125). Sosyal sermaye sosyal iletişim ağlarının sağlıklı bir şekilde işlevini yerine getirmesi ve kalkınmayı gerçekleştirmesi noktasında önemlidir (Şan, 2007: 71). Kavramın iletişim boyutunda analiz edilmesi güven kavramı ile birlikte değerlendirilmesine yol açmaktadır. Zira sosyal sermayede güven olgusu sosyal normlar ve iletişim ağı ile inşa edilmektedir (Karagül ve Masca, 2005:39). Yönetimde söz sahibi olanlar ve olmayanlar arasındaki dikey karakterli ve bu yapılar dışındaki oluşumlarda ortaya çıkan yatay karakterli ilişkilerde şekillenen güvenin nitelik ve nicelik durumu, sosyal sermaye kavramının temel göstergesidir (Karagül ve Dündar, 2006:63-64). Dolayısıyla güven faktörünün toplumsal yaşamda sağlam bir zeminde yer alması toplumsal rekabet gücünün artırılması, adaletin sağlanması ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin azaltılması ile ilişkilidir. Böylece sosyal sermaye kavramı dikkate alınarak oluşturulan bölgesel gelişme politikaları yerel aktörlerin etkin bir iletişim ağı kurmasını sağlamaktadır. Bu ilişki ve iletişim ağı ile birlikte yöneten ve yönetilen arasındaki ilişki katılımcı bir perspektif ile yeniden kurulmaktadır. Bu nedenle kalkınma ajansları ve kalkınma idarelerinden “bölge için üreten, proje geliştiren ve bölge ile ilgili ihtiyaçlara vakıf yetkin kuruluşlar olarak sosyal sermayeyi geliştirme yoluyla yerel kalkınmaya katkıda bulunması beklenmektedir” (Yılmaz ve Efşan, 2019: 357).

Bölgesel gelişmenin dijital dönüşüm perspektifi ile gerçekleştirilmesinde dijital yaka, dijital bölünme ve sosyal sermaye kavramları ile birlikte dijital okuryazarlık kavramı önemli bir bileşendir. Dijital okuryazarlık teknolojiyi öğrenme/öğretme süreci ile birlikte teknolojinin kullanımı ile ilgilidir (Ribble, 2011). Kişinin dijital bir platformda bilgiyi bulma ve bulduğu bilgiyi anlama, analiz etme, üretme ve paylaşabilme becerileri ile birlikte kavram şekillenmektedir. Bu nedenle dijital okuryazarlık dijital teknolojinin bilinçli kullanılması, güvenli iletişim kurulması ve erişilen bilginin eleştirel olarak yorumlanmasını kapsamaktadır. Bilginin eleştirel olarak yorumlanmasında teknoloji okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlığı ve bilgi okuryazarlığı etkili olmaktadır. Bu nedenle dijital okuryazarlık “kullanıcıların dijital ortamda etkin şekilde çalışabilmeleri için gerekli olan karmaşık, bilişsel, sosyolojik ve duygusal becerileri içermektedir” (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, 2022: 14).

Bölgesel gelişmede dijital teknolojiye erişimin sağlandığı durumda dijital teknolojiye erişenlerin bu teknolojiyi nasıl ve hangi amaçlar doğrultusunda kullandıkları konusu önemli bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Zira bu problem toplumsal yaşamın sosyal, kültürel, politik ve ekonomik boyutunu etkilemektedir. Dijital platformları bilinçli bir şekilde kullanan toplumsal gruplar nitelikli iş gücünü temsil etmekte, demokratik ve katılımcı bir kültürü benimsemekte ve yönetimde söz sahibi olmaktadır. Bu durum ekonomiyi olumlu etkilemektedir. Yüksek dijital okuryazarlık düzeyine sahip ülkeler daha yüksek ekonomik büyüme seviyelerine sahip olma eğilimindedir ve dijital okuryazarlık ekonomik kalkınmada önemli bir faktördür (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, 2022: 8). Dolayısıyla teknolojinin sosyal bağlamında dijital okuryazarlık şemsiyesi altında dijital yaka, dijital bölünme ve sosyal sermaye kavramları ile birlikte dijital dönüşüm toplumsal yaşamda yerini almaktadır.

3. DİJİTAL DÖNÜŞÜMDE MEVKA VE KOP BÖLGE KALKINMA İDARESİ’NİN ROLÜ

Dijital dönüşüm yapay zekâ, büyük veri, otonom robotlar, bulut bilgi işlem, nesnelerin interneti, akıllı sensör teknolojileri ve siber güvenlik gibi çeşitli dijital teknolojilerini kapsamaktadır. Dijital dönüşüm müşteriye dönük süreçlerin, iş modellerinin özellikle gelişmekte olan dijital teknolojilerin kullanılmasıyla yeniden tasarlanarak süreç, teknoloji ve insan unsurlarında yaşanan değişimdir (Acıloğlu ve Kaya, 2021:22-23). Dijital dönüşümde merkezde teknoloji ve insan bulunmaktadır. Teknoloji ve insan arasındaki etkileşim birlikte çalışılabilirlik ilkesi ile yönetilmektedir. Dijital dönüşüm perspektifi açısından değeri çok büyük olan birlikte çalışılabilirlik, kurum ve organizasyonların amaçlar dâhilinde iş süreçlerini yürütme, bilgi paylaşma ve transfer edebilme yeteneğidir (İnce ve diğerleri, 2023:23). Birlikte çalışılabilirlik bölge paydaşları açısından fiziksel, bilişsel ve kültürel bir uyumu gerekli kılmaktadır. Aynı zamanda bu uyumun yakalanmasında dijital teknolojilerin etkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Dolayısıyla bölgesel gelişmede çok aktörlü bir yapıda ve uyum ilkesi çerçevesinde dijital teknolojilerin kullanımı dijital dönüşümü gerekli kılmaktadır. 2023 Sanayi ve Teknoloji Strateji

Belgesi'nde "Yüksek Teknoloji ve İnovasyon", "Girişimcilik", "Beşerî Sermaye" "Altyapı" olan ana bileşenlerden bir tanesi de "Dijital Dönüşüm ve Sanayi Hamlesi"dir (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019: 3). Dijital Dönüşüm ve Sanayi Hamlesi'nde sanayinin dijital dönüşümü hedeflenmekte ve her işletmenin dijital teknolojiyi etkili bir şekilde kullanarak kendi dijital yeteneklerine sahip olması vurgulanmaktadır. Ayrıca Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 2022 Faaliyet Raporu'nda "Milli Teknoloji Hamlesi hedefleri doğrultusunda ilgili paydaşlarla işbirliği içinde, teknoloji geliştirme ile bireylerin ve işletmelerin dijital dönüşümü konularında bireysel yetkinlikler ile toplumsal bilinç ve kültürün gelişmesine faaliyetlerde bulunmak" ifadesi yer almaktadır (Faaliyet Raporu, 2022:10). Bu nedenle dijital dönüşüm farklı aktörlerin işbirliği ile teknolojinin etkin bir şekilde kullanılmasını gerekli kılmaktadır.

Dijital dönüşüm inovasyon ve girişimciliği teşvik etmekte, kamu hizmetlerinin iyileştirilmesini vurgulamakta ve eşitsizliğin azaltılmasını öncelemektedir. Bu nedenle dijital dönüşümde üç temel bileşen söz konusudur: Fiziksel, Bilişsel ve Kültürel (Oracle, 2024). Dijital dönüşümün gerçekleşmesi için kağıttaki içerik ve verilerin dijital ortama aktarılması gerekmektedir. Bu nedenle dijital dönüşüm kağıt tabanlı veriden bilgisayar tabanlı veriye geçişi gerekli kılmaktadır. Dijital dönüşümün bilişsel ayağında bilgisayara işlenen verinin analizi veri analizleri tarafından yapılmaktadır. Dijital dönüşümün kültürel ayağı ise toplumsal yapıda karşılık bulmaktadır. Dijital teknolojilerin getirdiği yenilik toplumsal yapıyı etkileyerek dönüştürmektedir. Bu nedenle bölgedeki dijital dönüşümün saptanması için mevcut durumun analizi önemlidir. Konya ve Karaman illerindeki imalat sanayilerinin dijital dönüşümüne ilişkin mevcut durum, karşılaşılan zorluklar ve ihtiyaçları belirlemek için anket, mülakat ve odak grup toplantıları yapılarak bir araştırma gerçekleştirilmiştir (Aytaç ve diğerleri, 2022). Araştırmaya göre bölgede faaliyet gösteren işletmeler dijital dönüşüm konusunda geçerli bir strateji ve politikaya sahip değildir ve dijital endüstri araçlarının kullanım düzeyi ve dijitalleşme düzeyleri oldukça düşüktür. Bu nedenle bölgesel gelişmedeki dijital dönüşümün toplumsal tabanda anlaşılması ve iş süreçlerine aktarılmasında dijital dönüşümüne ilişkin proje ve faaliyetler önemlidir.

3.1. Konya'da Dijital Dönüşümüne İlişkin MEVKA'nın Faaliyetleri

MEVKA, kamu kurumları ile birlikte özel sektör ve STK temsilcileri arasındaki işbirliğini artırmak amacıyla kurulmuştur. MEVKA'nın görev sahası Konya ve Karaman illeridir (MEVKA, 2023). MEVKA Konya'da "Konya Yatırım Destek Ofisi" ile hizmet vermektedir. Ajans kamu, özel sektör ve STK arasındaki işbirliğini geliştirerek bölgesel gelişmede bu aktörleri harekete geçirmek, sürdürülebilir ve rekabetçi bir bölgesel gelişmeyi yönetmek ve bölge içindeki sosyo-ekonomik farkları azaltmak amacıyla hizmet vermektedir. MEVKA, bölge kaynaklarının yerinde ve etkin bir şekilde kullanılması doğrultusunda çeşitli projeler gerçekleştirmektedir. Ajans 2010-2013 ve 2014-2023 dönemlerini kapsayan bölgesel gelişme planları ile bölgenin kendine özgü dinamiklerini ortaya koyarak ulusal ve küresel rekabet boyutunda bölgesel gelişmeye katkı sağlamaktadır. Bölge Planı 2024-2028 taslak halinde kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bu çerçevede MEVKA sektör ve bölgeye özel raporlar oluşturmakta, çeşitli proje çağrılarında çıkmakta ve farklı eğitimler gerçekleştirmektedir. Ajans, bölgeye dijital dönüşüm ekseninde teknik destek ve sosyal gelişmeyi destekleme ve finansman desteği sunmaktadır. Ajansın diğer kurum desteklerinde teşvik robotu ve akıllı algoritma desteği öne çıkmaktadır. Teşvik robotu desteğinde robot ile yatırımcılar şehir ve sektör ilgili yatırım teşviklerinden haberdar olarak yatırım teşviklerini hesaplayabilmektedir. Gelişmiş akıllı algoritma tekniği ile desteğe ilişkin programın adı, konusu ve ilgili kurumun adı gibi anahtar kelimeler girildiğinde destekler listelenmektedir. Ayrıca MEVKA "COVID-19 Salgınının Bölgedeki Ekonomik ve Sosyal Etkileri" isimli raporunda dijitalleşmeye vurgu yapmaktadır. (MEVKA, 2022:72). Raporda dijital ortama geçişte ciddi bir sorun beklenmediği ve odaklanması gereken sektörün biyoteknoloji ve dijitalleşme olduğu ifade edilmektedir.

MEVKA, çeşitli eğitimler ile bölgedeki dijital dönüşümü yönetmektedir. Eğitimlerdeki hedef kitle genellikle gençlerdir. Gençlerin mesleki becerilerinin artırılmasına yönelik "Dijital Beceri Geliştirme Sertifika Programı", Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ndeki öğrencilere yönelik robotik kodlama ve temel arduino eğitimleri, Karatay bölgesindeki Belediye ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile robotik teknolojik farkındalığı artırmak amacıyla gerçekleştirilen "RobotKaratay" projesi ve Ahi Evran Mesleki Eğitim Merkezi'ne üç boyutlu katı modelleme, üç boyutlu yazıcı teknolojileri ve bilgisayar destekli tasarım eğitimi öne çıkmaktadır (MEVKA, 2022a, 2022b, 2022c ve 2022d). Eğitim ve projeler ile gençlerin robotik kodlama ve dijital teknoloji becerilerinin artırılması hedeflenmekte ve TEKNOFEST gibi teknolojik inovasyon odaklı yarışmalara katılması teşvik edilmektedir. MEVKA Konya İl Emniyet Müdürlüğü ile sistemle ilgili ağ ve güvenlik uzmanlığı eğitimleri gerçekleştirmiştir (MEVKA, 2021a). Ajans, Konya Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği ile "Esnaf Güvenli Bilişimle Güçleniyor Projesi" kapsamında dijital becerilerin güçlendirilmesine ilişkin değişen tüketici tercihlerine yönelik eğitim vermiştir (MEVKA, 2020). MEVKA, dijital dönüşüm kapsamında Konya Ekoturizm

Değerlerinin Dijitalleştirilmesi, Facebook ve Instagram Mecralarında Etkili Reklam Verme, Genç İstihdamında Dijitalleşme, Online SEO Eğitimi, Kodlama, Evde Üretim Yapan Kadınlara Yönelik Dijital Pazarlama ve 3D Tasarım ve Modelleme gibi çeşitli başlıklarda dijital dönüşüme yönelik farklı eğitimler gerçekleştirmiştir. Ayrıca Ajans “Kaynak Verimliliğinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı” kapsamında Selçuklu Belediyesi tarafından yürütülen “Akıllı Atık Toplama Sistemi Projesi”ni hayata geçirmiştir (Selçuklu Belediyesi, 2021). MEVKA’nın Konya-Karaman Çocuk Eylem Planı (2016-2018) bulunmaktadır. Bu planın 9. maddesinde çocuklara ilişkin çalışmaların etkili ve verimli yürütülmesi noktasında ortak veri tabanının kurulması hedeflenmiştir (MEVKA, 2016:12). MEVKA’nın faaliyet yürüttüğü bir diğer alan Siber Vatan’dır.

Siber Vatan kavramı dijital dönüşümde önemli kavramlardan birisidir. Kavram bilgisayarların kullanıcı kadar akıllı, geliştiricisi kadar zeki olanların, etik hiçbir kuralın, hiçbir adalet kavramının bulunmadığı, en ufak bir hatanın ciddi ve uzun yıllar sürebilecek etkilerinin, tüm hatların izlenebilir, dinlenebilir ve işlenebilir olmasına yol açtığı bilinen platformlarda açıklanması oldukça güç ama sınırları da bağlı bulunan protokole göre iletişimin sürebildiği işlemler ve operatörlerin tümüdür (Bozkurtlar, 2021). Bu noktada kavram Türkiye’deki vatan olgusunun dijital izdüşümü çerçevesinde dijital platformlardaki tüm işlemlerin korunmasına tekabül etmektedir. Dijital dünyada veriyi elinde tutanların demokrasi, hak ve hukuku hiçe sayarak dijital diktatörlük kurduğu dikkate alındığında vatan savunmasında denizde mavi vatan olduğu gibi dijital dünyada siber vatani içine alacak şekilde genişletilmesi gerektiği için kavram teknik altyapı ile birlikte içerik üretimini de kapsamaktadır (TRT, 2021). Siber vatanın var olma koşulu siber güvenlidir. Siber güvenlik, siber ortamı oluşturan bilişim sistemlerinin saldırılardan korunmasını, bu ortamda işlenen bilginin gizlilik, bütünlük ve erişilebilirliğinin güvence altına alınmasını, saldırıların ve siber güvenlik olaylarının tespit edilmesini, bu tespitlere karşı tepki mekanizmalarının devreye alınmasını ve sonrasında ise sistemlerin yaşanan siber güvenlik öncesi durumlarına geri döndürülmesini kapsamaktadır (T.C.Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2024a). Dolayısıyla siber güvenlik siber vatan için vazgeçilmez bir öge olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle Ulusal Siber Olaylara Müdahale Merkezi (USOM) Avcı, Azad, Kasırğa ve Atmaca gibi projeler ile ulusal siber güvenliğe önemli katkı sağlamaktadır (T.C.Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2024b).

Siber vatan güvenlik unsurları ile birlikte toplumsal yaşamda sosyal, ekonomik ve kültürel etkileşimleri kapsamaktadır. Bu nedenle günümüzde teknolojiyi kullanan vatandaşların siber vatanın bir parçası olduğu kabul edilebilir. Siber vatanın bir parçası olma durumu dijital vatandaşlık kapsamında anlamlıdır. Dijital vatandaşlık teknoloji kullanımına ilişkin uygun ve sorumlu davranış normlarıdır (Telli, 2021: 37). Maliyet, zaman, hız ve kolaylık unsurları dijital vatandaşlığı zorunlu ve ihtiyaç temelinde yeniden tanımlanmasına neden olmuştur. Ribble dijital vatandaşlığı dokuz ekseninde dijital iletişim, dijital haklar ve sorumluluklar, dijital erişim, dijital ticaret, dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital hukuk ve dijital sağlık olarak tanımlamıştır (Ribble, 2011). Dijital vatandaşlığın dokuz boyutundan birisi de dijital güvenlidir. Dijital güvenlik dijital ortamdaki güvenliği sağlamak için alınması gereken önlemlerdir (Ribble, 2011: 27). Dijital güvenlik yaklaşımı kişinin dijital platformlarda daha bilinçli ve dikkatli hareket etmesini incelemektedir (Dede, 2024: 24). Zira dijital güvenlik veri sömürgeciliğe kapı aralamaktadır. Dijital çağda veri sömürgeciliği dijital kapitalizmin yeni bir görünümü olarak ortaya çıkmaktadır.

Veri sömürgeciliği kapitalist rasyonalitenin sosyal ağlarda toplumsal iletişimi gözetleyip, sayısallaştırarak gerektiğinde onu birikim yaratma adına kullanmasıdır (Kaya, 2021: 136). Veri sömürgeciliği yeni bir sosyal ve ekonomik düzen dayatmakta, büyük sanal medya kuruluşlarının farklı çıkarlarına dayanmakta ve toplumsal yaşamda eşitliksizlikleri derinleştirmektedir. Bu nedenle kavram teknolojik bağımlılık düzleminde kişisel verilerin kötüye kullanılmasına yol açmakta ve yerel kültürlerin silinmesine neden olmaktadır. Bu durum bir mücadeleyi beraberinde getirmektedir. “Siber Vatan Programı” bu mücadelenin bir ayağını oluşturduğu kabul edilebilir. Zira program ile ulusal stratejilere uygun şekilde nitelikli gençlerin yetiştirilmesi, dijital güvenliğin gençler ile tesis edilmesi ve kültürel kodlara uygun dijital içerik üretilmesi amaçlanmaktadır. “Siber Vatan Programı”nın ülke genelinde kalkınma ajansları ile yaygınlaştırılması hedeflenmekte ve siber güvenlik alanında nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesi öngörülmektedir. Türkiye’de “Siber Vatan Programı” 16 kalkınma ajansı bölgesinde ve 22 ilde yürütülmektedir. Bu program eğitim programı ile birlikte teknik gezi, usta-çırak buluşması, konferans, seminer, mentor firmalar ve Capture th Flag (CTF) yarışmaları ile motivasyon oluşturulmakta ve inovatif fikirleri tetikleyen düşünce yapısının oluşması ve girişimcilik ruhunun gelişmesi desteklenmektedir (Siber Vatan, 2024).

MEVKA ile Konya Teknik Üniversitesi arasında “Kalkınma Ajansları Siber Vatan Programı Siber Güvenlik Eğitimi İşbirliği Protokolü” imzalanarak Türkiye Siber Vatan Programı çalışmalarına başlanmıştır. Protokol ile siber güvenlik uzmanı ihtiyacının karşılanması, öğrenci farkındalıklarının artırılması ve potansiyel yeteneklerin

tespit edilerek dijital ve siber güvenlik teknolojileri alanına yönlendirilmesi ve desteklenmesi amaçlanmıştır (MEVKA, 2024). Bu protokol ile birlikte siber güvenlik alanında ihtiyaç duyulan insan kaynağının karşılanması, nitelikli insan kaynağının yetiştirilerek genç istihdamın artırılması ve teknoloji odaklı girişimciliğin geliştirilmesi söz konusudur. Proje ile aynı zamanda bölgedeki dijital dönüşümde bir farkındalık oluşturulduğu ifade edilebilir. Dijital farkındalık dijital dünyada fertlerin dijital teknolojileri etkin, güvenli ve bilinçli bir şekilde kullanmalarına tekabül etmektedir. Aynı zamanda kavram veri güvenliği kapsamında kişisel verilerin bilinçli bir şekilde korunması, paylaşılması ve mevcut risklerin hesaplanmasını kapsamaktadır. Bu noktada dijital dönüşümü dijital farkındalıkla tamamlayan, kendi verisini koruyan, veriyi hakkıyla işleyen ülkelerin 21. yüzyılın kazananları olacaktır (Yanık, 2020). Dolayısıyla dijital farkındalık ile tamamlanan dijital dönüşüm bölgenin veri güvenliğini artıracaktır. Bu farkındalık aynı zamanda bölgesel gelişmede siber dayanıklılık kavramının tartışılmasını beraberinde getirmektedir. Siber saldırılar teknoloji temelinde gerçekleşmekle birlikte ekonomik, politik, kültürel ve sosyal alanı etkilemektedir. Bu nedenle siber dayanıklılık kavramı siber saldırılara karşı siber savunmayı gerekli kılmaktadır. Siber dayanıklılık siber saldırılara karşı direnç gösterme, saldırıların etkilerini en aza indirme ve normal işleyişine hızla dönme yeteneğini ifade ederken, siber olgunluk bir organizasyonun siber güvenlik yönetimi süreçlerindeki başarısını ifade etmektedir (Bursadabugün, 2024). Bu nedenle bölgesel gelişmedeki dijital dönüşümde siber vatan düzleminde veri sömürgeciliği, dijital farkındalık, siber saldırı, siber dayanıklılık ve siber olgunluk kavramlarının bütünleşik bir şekilde değerlendirilmesi esastır.

3.2. Konya’da Dijital Dönüşüme İlişkin KOP Bölge Kalkınma İdaresi’nin Faaliyetleri

KOP Bölge Kalkınma İdaresi’nin temel görevi bölgenin kalkınmasını gerçekleştirmek için kurum ve kuruluşların faaliyetlerinin uyum içinde yürütülmesini sağlayacak eylem planları hazırlayarak bu planların uygulanmasını sağlamaktır. Bu kapsamda KOP Bölge Kalkınma İdaresi bölgedeki tüm kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülen yatırım projelerini izleyerek değerlendirmek, yatırım projelerinin geliştirilmesine yardımcı olmak, kalkınma ajanslarının daha etkili çalışmalar yürütmesine yardımcı olmak, bölgelerin gelişme potansiyeline ve sorunlarına ilişkin araştırma raporları sunmak ve yenilikçi destek programlarını tasarlayarak uygulamak gibi başlıklarda çeşitli görevleri bulunmaktadır (KOP Bölge Kalkınma İdaresi, 2022a). KOP Bölge Kalkınma İdaresi dijital dönüşüm çerçevesinde çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalarda “Mobil Tasarım ve Üretim Merkezi”, Dijital Endüstri ve Dijital Dönüşüme İlişkin Sempozyum, Yeni Medya Okuryazarlığı Eğitimleri ve KOP Bölgesi Teknoparklar Birliği’nin (TEKNOKOP) kurulması yer almaktadır. KOP Bölge Kalkınma İdaresi düzenli bir şekilde KOP Bölgesi’ndeki üniversiteler ile KOP Bölgesel Kalkınma Sempozyumu gerçekleştirmekte ve bu sempozyumda dijital konulara yer vermektedir.

KOP Bölge Kalkınma İdaresi dijital dönüşüme ilişkin olarak “KOP Astronomi Kütüphanesi” ve “Yeni Nesil KOP Öğrenme Merkezi” projelerini hayata geçirmiştir (KOP Bölge Kalkınma İdaresi, 2022a; 2019b, 2021b). Yeni Nesil KOP Öğrenme Merkezi’nde kariyer, cebir, dil, e-Spor, mimarlık, sanat, bilim, teknoloji gibi farklı başlıklarda atölyeler bulunmaktadır (KOP Bölge Kalkınma İdaresi, 2022b). Konya Akşehir Belediyesi ve KOP İdaresi işbirliği ile Osmanlı Bankası’nın restore edilmesiyle “Nasreddin Hoca Bellek Merkezi” açılmıştır (İHA, 2024). Bu proje binanın tarihi dokusunun korunarak modern teknolojilerin entegre edilmesi, kültürel mirasın korunarak gelecek nesillere aktarılması ve Nasreddin Hoca ile ilgili bilgilerin yer aldığı dijital bir merkez olması açısından önemlidir.

KOP bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmak ve bölgenin rekabet gücünü geliştirmek amacıyla eğitim, turizm, sanat, kültür ve sosyal alanlarda ekonomik ve sosyal yapıyı güçlendirmek için çeşitli projeler yürütmektedir. KOP Kültürel ve Değerler Mali Destek Programı (KOP KÜDEP) bölgenin tarihi, kültürel ve doğal zenginlik ve kültürel mirasın korunması, kültürel değer, gelenek ve sanatın gelecek nesillere aktarılması ve kültürel çeşitliliğin teşvik edilmesi amacıyla yürütülmektedir. KOP Turizm Geliştirme Mali Destek Programı (KOP TURGEP) bölgesel bazda markalaşan turizm bölgelerinin oluşturulması, sürdürülebilir turizm yaklaşımının benimsenmesi ve Bölge’nin gelişiminde turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması amacıyla oluşturulmuştur. KOP Sosyal Destek ve Entegrasyon Katılım Programı (KOP SODEK) sosyal içerme alanında toplumsal katılımın artırılması, sosyal eşitsizliklerin azaltılması, toplumsal dışlanma riski altındaki grupların sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi yaşama etkin katılımının sağlanması amacıyla yürütülmektedir. Bu projeler ile birlikte sosyal alanda iki proje öne çıkmaktadır: KOP Okuyor Projesi ve KOP Sosyal Gelişim Programı.

KOP Okuyor Projesi okuma-yazma kültüründe farkındalık oluşturulması, çocuk ve gençlerin düşünme, tasarlama ve üretme becerilerinin artırılması ve nitelikli fertlerin yetiştirilmesi amacı ile oluşturulmuştur. Proje kapsamında Bölge’deki farklı kurumlardan gelen projeler desteklenmiş ve Konya’da “Okuma Kültürü ve

Farkındalık Çalıştayı” gerçekleştirilmiştir. Çalıştay raporunda dijital ekseninde elektronik kitabın yetersizliğine vurgu yapılmış ve bu yetersizliğe ilişkin her bir okuyucuya özel farklı düzeylerde elektronik okuma araçlarının geliştirilmesi önerilmiştir (Okuma Kültürü ve Farkındalık Çalıştayı Raporu, 2017:18). Ayrıca raporda çocuklara yönelik e-Kitap modüllerinin artırılması gerektiği vurgulanmıştır. KOP Sosyal Gelişim Programı bölgesel sorunlar ile birlikte dezavantajlı kesimlerin ekonomik ve sosyal hayata aktif katılımı başlıklarına odaklanmıştır. Projenin amacı toplumsal bütünleşmeyi güçlendirmek ve kalkınma sürecini hızlandırmaktır (Sosyal Projeler Çalıştayı Sonuç Raporu, 2019a). Konya’da gerçekleştirilen “Sosyal Projeler Çalıştayı Sonuç Raporu”nda medya okuryazarlığı ve sosyal medya gibi dijital becerilerin öğretim programlarında zorunlu olması ve internet bağımlılığı konusunda bilinçlendirmenin artırılması yer almıştır (Sosyal Projeler Çalıştayı Sonuç Raporu, 2019a: 70-71). Sosyal Projeler Çalıştayı Sonuç Raporu’nda teknolojik faaliyetlerin geliştirip artırılması ve yazılıma ilişkin eğitimlerin verilmesi önerilmiş ve teknoloji kapsamında çocukların yalnızlaşması sorununa dikkat çekilmiştir. Ayrıca raporda elektronik ürünlerin okunması ve paylaşılması noktasında teknolojik altyapının geliştirilmesine vurgu yapılmıştır.

Bölgesel gelişmede dijital seferberliğin gerçekleştirilmesi ve dijital dönüşümün sağlıklı bir şekilde hayat bulması noktasında en önemli konu veridir. Buradan hareketle veriye “çağımızın ham maddesi” denilmektedir (Aktan, 2018:3). Günümüzde farklı içerik ve kanallardan elde edilen unsurlar Büyük Veri kavramı ile ifade edilmektedir. Büyük Veri farklı dijital içerik türlerinden oluşan ve klasik veri işleme teknikleri kullanılarak işlenmesi imkansız olan bir hacimdeki heterojen veriye tekabül etmektedir (Gahi, Guennoun ve Mouftah, 2016: 953). Büyük Veri gezinme geçmişi, çerezler, sosyal ağlar, kamera kayıtları, videolar ve kişisel bilgiler gibi büyük bir hacme ve yüksek hıza sahip geçerli, değerli ve çeşitli içerikten oluşmaktadır. Tüm bu unsurlar verinin kaliteli ve güvenli bir şekilde saklanması ve analiz edilmesini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla veri günümüz dünyasında en önemli temel yapı taşı ise verinin toplanması, saklanması ve doğru analiz edilerek toplumsal fayda üretmesi ekseninde kullanılmasında veri merkezlerinin bölgesel gelişme açısından kritik bir öneme sahip olduğu ifade edilebilir.

Veri merkezleri dijital verilerin depolandığı bir sistemdir. Veri merkezlerinde ağda bulunan çeşitli cihazların güvenli bir şekilde çalışmaları sağlanmakta, bu cihazlar aynı zamanda saklanarak korunmakta ve kullanıcıların kesintisiz ve hızlı bir şekilde veriye ulaşmasında güçlü bir elektrik iklimlendirmenin olduğu teknik ve ağ alt yapısı bulunmaktadır (Günel, 2014). Veri ile dijital dönüşüm arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur. Veriyi doğru yorumlayarak toplumsal hizmet alanında kullanan toplumlar için akıllı toplum kavramı kullanılmaktadır. Akıllı toplum, dijitalleşme ile birlikte yapay zekanın toplumsal yapıda etkin bir şekilde kullanılması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu toplumda insan ve makine arasındaki ilişki anlam değiştirerek insan ve makine arasında bir uyum ortaya çıkmaktadır. Bu uyum sonucunda toplumsal yaşamda teknolojinin insan odaklı kullanılması ile birlikte “Toplum 5.0” anlayışı ile şekillenmektedir. Toplum 5.0’da yapay zeka, drone, akıllı cihazlar, nesnelerin interneti ve siber güvenlik gibi teknolojilerin toplumsal yaşamda daha fazla yer alması öngörülmektedir. Böylece dijitalleşen tüketici tercihleri ve değişen toplumsal yapı sonucunda bilgi toplumundan geleceğin toplum modeli süper akıllı toplum olan Toplum 5.0 modeline geçiş yapılması planlanmaktadır (Büyüksulu, 2020:16). Bölgesel gelişme açısından akıllı toplum bölgeye ilişkin verinin etkili ve verimli bir şekilde yönetilmesi ile ortaya çıkmaktadır. Bölgeye ilişkin veri yerel aktörler tarafından toplumsal fayda ilkesi ile yorumlanması sonucunda bölgedeki gelişme stratejik bir şekilde yönetilmektedir. Bölgesel gelişmeye ilişkin kamu hizmetleri bu veriye göre profesyonel bir şekilde planlanarak yatırıma dönüşmektedir. Zira veri analizi yoluyla bir bölgedeki okul, hastahane veya bakım evleri gibi yapılarda kesin talep tahmini mümkün olmaktadır (Büyükbıngöl,2021:39). Bu çerçevede dijital dönüşüme tüm yerel aktörlerin katılımı ve bu aktörlerin işbirliği içinde çalışmasında ortak bir veri tabanının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle KOP Bölge Kalkınma İdaresi “KOP Veri Merkezleri Projesi”ni başlatmıştır. İdare tarafından hazırlanan “Osmanlı’nın Güvenli Veri Merkezi Konya” raporuna göre Konya Osmanlı arşivlerinin yedeklenmesi ve güvenli bir şekilde saklanması noktasında en ideal lokasyon olmuştur (Osmanlı’nın Güvenli Veri Merkezi, Konya:12). Birinci Dünya Savaşı sırasında ülkenin en mahrem kayıtları Konya’da muhafaza edilmiştir.

“Osmanlı’nın Güvenli Veri Merkezi Konya” raporunu referans alan KOP Bölge Kalkınma İdaresi, KOP Veri Merkezleri Projesi’ni başlatarak Konya’yı Türkiye’nin veri merkezi olarak konumlandırmıştır. Proje Türkiye’nin ilk ve tek veri merkezleri projesi olarak Konya’da 50 bin metrekare alana kurulması planlanmaktadır (KOP Bölge Kalkınma İdaresi, 2016). Deprem riskinin az olması, jeolojik ve jeopolitik açıdan güvenli olması, afet riskinin düşük olması, güneş enerji potansiyeli, uygun iklim şartları, asayiş bakımından güvenilir olması, uygun arazi altyapısı ve enerji güvenliği Konya’nın veri merkezi olarak seçilmesinde etkili olan unsurlardır. İdare proje kapsamında talep analizi, model çalışması ve ekonomik rantabilite hesapları

gerçekleştirilerek ilgili kamu kuruluşları ile çeşitli görüşmeler gerçekleştirmiştir. Projeye kamu kurumlarının yanında ulusal ve uluslararası düzeyde bilişim ve iletişim şirketleri, sağlık kurumları, bankalar ve özel sektörde faaliyet gösteren farklı yapılar dahil edilmiştir. Proje ile klasik bir veri merkezi yerine uluslararası vergi muafiyeti, teşvik ve avantajlar, ulusal ve uluslararası çalışanlar açısından birtakım faydalar ile farklı bir lokasyona sahip bir veri merkez olması amaçlanmaktadır. Böylece Merkez ticari, ekonomik ve teknolojik açıdan bilişim ve iletişim sektörlerini kapsayacak şekilde ve çevreye duyarlı yeşil bir veri merkezinin kurulması söz konusudur.

Veri toplumsal yapıyı açıklama ve anlamlandırmada kritik bir rol oynamaktadır. Doğru ve geçerli bir veriye dayanarak oluşturulan strateji, politika ve projeler bölgesel gelişmeye olumlu katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda verinin toplumsal fayda ilkesi ile yorumlanması bölgesel gelişmenin rekabetçi, yenilikçi ve sürdürülebilir bir temelde yükselmesini sağlamaktadır. Bu nedenle bölgesel gelişme açısından veriye dayanarak projelerin oluşturulmasında veya mevcut projelerin veri çerçevesinde güncellenmesinde “KOP Veri Merkezleri Projesi”nin kritik önemde olduğu ifade edilebilir. Veri Merkezleri Projesi ile birlikte KOP Bölge Kalkınma İdaresi bölgedeki dijital dönüşümü stratejik bir şekilde yönettiği, bu stratejiyi destekleyen çeşitli proje çağrılarını ile yerel aktörleri gelişme paydasında buluşturduğu ve dijital dönüşümün toplumsal ayağını desteklediği ifade edilebilir.

4. SONUÇ

Bölgesel gelişmenin dinamiklerini okuyabilen ve bu dinamiklere göre proje, rapor ve eylem planı hazırlayabilen yerel aktörlerin bölgesel gelişmedeki rolü önemlidir. Dijitalleşme ile birlikte dijital dönüşüm önemli bir başlık haline gelmiştir. Dijital dönüşüm daha katılımcı bir toplumun ortaya çıkmasında, eşitsizliklerin azaltılmasında ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarının ortadan kaldırılmasında kritik bir konudur. Bu nedenle çalışmada MEVKA ve KOP Bölge Kalkınma İdaresi'nin Konya'da dijital dönüşüme ilişkin faaliyet ve projeleri incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda MEVKA ve KOP Bölge Kalkınma İdaresi'nin dijital dönüşüme ilişkin önemli faaliyetleri olduğu saptanmıştır. Ancak dijital dönüşümün daha eşitlikçi ve katılımcı boyutta ilerlemesi için bazı hususlar önemlidir. MEVKA ve KOP Bölge Kalkınma İdaresi Konya ve KOP Bölgesi'nde dijital dönüşüm endeksi oluşturabilir. Bu endeksin oluşturulmasında verinin kritik bir rolü bulunmaktadır. Bu nedenle KOP Bölge Kalkınma İdaresi tarafından yürütülen “KOP Veri Merkezleri Projesi”nin hayata geçmesi gerekmektedir. Bu projenin hayata geçmesinde Konya'daki üniversitelerin katkısı önemlidir. Ancak YÖK'ün “Büyük Veri Projesi” kapsamındaki faaliyetinde Konya'daki üniversiteler pilot üniversite olarak yer almamaktadır. Bu çerçevede ildeki üniversitelerin pilot üniversite kapsamına alınması için bazı adımlar atılabilir. Ayrıca Konya ilindeki üniversiteler TÜBİTAK'ın “Üniversitelerin Alan Bazında Yetkinlik Analizi” raporu kapsamında ihtisaslaşma alanlarına ilişkin dijital bir dönüşüm hareketini başlatabilir. Bu adımlar ile birlikte bölgesel gelişmedeki süreçlerin daha şeffaf bir şekilde yönetilmesi, katılımcı bir kültürün oluşması ve farklı toplumsal gruplar arasında dijital eşitsizliklerin azaltılmasının sonucunda kaliteli, rekabetçi ve sürdürülebilir bir dijital dönüşüm gerçekleşebilir.

KAYNAKÇA

Aytar, O., Soy, H. ve Botsalı, F., M. (2022). Digital Transformation Need Analysis: A Research On Manufacturing Businesses In Konya and Karaman (TR 52) Province: *Konya Journal of Engineering Sciences* 16 (10), 27-40. DOI: 10.36306/konje:1085891

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2023). *Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı*. (1.07.2023). <https://www.aile.gov.tr/media/132816/turkiye-c-ocuk-haklari-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-2023-2028-dijital.pdf>

Acıhoğlu, İ. ve Kaya, N., N. (2021). *Beyaz Yakalının Dijital Yakalıya Dönüşümü*. Ankara: Elma.

Aktan, E. (2018). Büyük Veri Uygulama Alanları Analitiği ve Güvenlik Boyutu. *Bilgi Yönetimi Dergisi* 1 (1), 1-22 . DOI: 10.33721/by.403010

BTK (2021). *Dijital Oyunlarda İslamofobi* (12.07.2023). <https://www.guvenlioyuna.org.tr/blog-detay/dijital-oyunlarda-islamofobi>

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (2022). Türkiye'de Dijital Dönüşüm Ve Dijital Okuryazarlık. (19.01.2023) <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/arastirma-raporlari/tu-rkiyede-dijital-do-nu-s-u-m-vedijital-okuryazarlik.pdf>

- Büyükbingöl, A. (202). *Toplum 5.0'A Doğru*. Ankara: Astana.
- Büyükuslu, A., R. (2020). *Toplum 5.0 Süper Akıllı Toplum*, İstanbul: Der.
- Bursadabugün (2024). *Bakan Uraloğlu 17. Uluslararası Bilgi Güvenliği ve Kriptoloji Konferansı'nda konuştu*. https://www.bursadabugun.com/haber/bakan-uraloglu-17-uluslararasi-bilgi-guvenligi-ve-kriptoloji-konferansi-nda-konustu-1756882.html#google_vignette
- Bozkurtlar, B. (2021). "Ulus Devletlerin Siber Güvenlik Stratejileri Ve Siber Vatan Kavramıyla Bir Değerlendirme." https://www.academia.edu/61993666/ULUS_DEVLETLER%C4%B0N_S%C4%B0BER_G%C3%9CVENL%C4%B0K_STRATEJ%C4%B0LER%C4%B0_VE_S%C4%B0BER_VATAN
- Castells, M. (2013). *İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler* (Çev: Ebru Kılıç). İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Castells, M. (2013). *Ağ Toplumunun Yükselişi* (Çev: Ebru Kılıç) İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Dağıtmaç, M. ve Ekmen, Ş. (2019). *Dijital Psikolojik Devrim*. İstanbul: Motto.
- Dede, A (2009). AB Uyum Sürecinde Kalkınma Ajansları ve Mevlana Kalkınma Ajansı", Konya. Ticaret Odası, Haziran, https://www.kto.org.tr/d/file/mevka_rapor.pdf. (15.05.2023)
- Dede, A. (2024). Dijital Vatandaşlığın Dokuz Boyutu ve E-Devlet Uygulamaları. *EKEV Akademi Dergisi*(97), 15-27. <https://doi.org/10.17753/sosekev.1365162>
- Dündar, S ve Karagül, M. (2006). Sosyal Sermaye ve Belirleyicileri Üzerine Ampirik Çalışma. *Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 6(12), 61-78.
- Güçer, Mehmet (2013). Yeni Toplumsal Hareketler Işığında Gezi Parkı Eylemleri. *Dernekler Dergisi*, 2013 (25), 46-55.
- Günel, A. (2014). *Üniversitelere Yönelik Yeni Bir Veri Merkezi Tasarımı ve Uygulaması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilecik: Bilecik Şey Edebali Üniversitesi.
- Gahi, Y., Guennoun, M. ve Mouftah, H., T. (2016). Big Data Analytics: Security and Privacy Challenge: *IEEE Symposium on Computers and Communication*, 952-957.
- Göklap, E., ve Sütüloğlu, T. (2021). Dijital Eşitsizliğin Yüzleri: COVID-19 Pandemisinin Düşündürdükleri (Edit. A. Zinderen). *Dijital Sosyoloji* içinde (: 19-46), Ankara: Nobel.
- Habermas, J. (1981). New Social Movement. *Telos: Critical Theory of the Contemporary* 7 (49), 33-37.
- İçişleri Bakanlığı, Hacettepe Üniversitesi ve Sivil Toplumla İlişkiler (2022). *Sivil Toplum Dijitalleşmesi Raporu*. (15.09.2023). https://www.siviltoplum.gov.tr/kurumlar/siviltoplum.gov.tr/Haberler/2022/dijitallesme2022/ONAYLANAN-25022022-STDR_kontrol__GELEN_.pdf
- İhlas Haber Ajansı (2024). *Konya'da Nasreddin Hoca Bellek Merkezi açıldı*. (20.03.2024). <https://www.ihha.com.tr/konya-haberleri/konyada-nasreddin-hoca-bellek-merkezi-acildi-67454460>
- İnce, F., Şenkutlu, D. ve Yılmaz, S. (2023). *Dijital Dönüşümde Birlikte Çalışılabilirlik İçin E-Belge*. (15.05.2023) <https://bilgem.tubitak.gov.tr/wp-content/uploads/sites/8/Dijital-Donusumde-Birlikte-Calisilabilirlik-icin-E-Belge.pdf>
- Kayalıdere, G. (2021). Dijital Vatandaşlık Kavramı. (Edit. K. Çelebi ve B. Kovancılar) *Dijital Devlet* içinde (: 137-163), Ankara: Gazi.
- Karagül, M. ve Masca, M. (2005). Sosyal Sermaye Üzerine Bir İnceleme. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* (37), 37-52. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esad/issue/6046/81344>
- Kaya, İ. (2021). Çağdaş Kapitalizmin Yeni Görünümleri: Veri Sömürgeciliği. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*(34), 136-139. <https://doi.org/10.16878/gsuilet.871361>
- Keskin, E. (2021). Kamu Hizmetlerinin Dijitalleşmesi.(Edit. K. Çelebi ve B. Kovancılar) *Dijital Devlet* içinde (: 297-326) Ankara: Gazi.
- KOP Bölge Kalkınma İdaresi (2021). *KOP Bölge Kalkınma Programı 2021-2023* (7.01.2023)

<http://www.kop.gov.tr/upload/dokumanlar/264.pdf> .

KOP Bölge Kalkınma İdaresi (2020). *Osmanlı'nın Güvenli Veri Merkezi Konya* (17.03.2023) <http://www.kop.gov.tr/upload/dokumanlar/66.pdf>.

KOP Bölge Kalkınma İdaresi (2016). *Başbakanlık Tanıtım Ajansı'ndan KOP ziyareti* (27.05.2023) <http://www.kop.gov.tr/haber/basbakanlik-tanitim-ajansi-ndan-kop-ziyareti/120#sayfa> sitesinden alındı.

KOP Bölge Kalkınma Dairesi (2017). *Okuma Kültürü ve Farkındalık Çalıştayı Raporu* (27.05.2023) <http://www.kop.gov.tr/upload/dokumanlar/170.pdf>

KOP Bölge Kalkınma Dairesi (2019a). *Sosyal Projeler Çalıştayı Sonuç Raporu* (17.03.2023) <http://www.kop.gov.tr/upload/dokumanlar/200.pdf>

KOP Bölge Kalkınma İdaresi (2019b). *Uluslararası Dijital Endüstri Uygulamaları ve Dijital Dönüşümün Yönetimi Sempozyumu* (17.03.2023) <http://www.kop.gov.tr/haber/uluslararasi-dijital-endustri-uygulamalari-ve-dijital-donusumun-yonetimi-sempozyumu/318>

KOP Bölge Kalkınma Dairesi (2021a). *KOP Bölge Kalkınma Programı 2021-2023* (17.07.2023) <http://www.kop.gov.tr/sayfalar/kop-bolge-kalkinma-programi-2021-2023/54>.

KOP Bölge Kalkınma İdaresi (2021b). *KOP Bölgesi Teknoparklar Birliği "TEKNOKOP" için İmzalar Atıldı.* (17.07.2023) <http://www.kop.gov.tr/haber/kop-bolgesi-teknoparklar-birligi-teknokop-icin-izmalar-atildi/458> sitesinden alındı.

KOP Bölge Kalkınma İdaresi (2022a). *KOP MOTÜM ile Sanayiye Mobil Tasarım Desteği* (05.07.2023) <http://www.kop.gov.tr/haber/kop-motum-ile-sanayiye-mobil-tasarim-destegi/533#prettyPhoto>

KOP Bölge Kalkınma İdaresi (2022b). *Yeni Nesil KOP Öğrenme Merkezi Meram'da Açıldı* (13.07.2023) <http://www.kop.gov.tr/haber/yeni-nesil-kop-ogrenme-merkezi-meram-da-acildi/528>

MEVKA (2016). *Konya-Karaman Çocuk Eylem Planı (2016-2018)* (25.07.2023) <https://www.mevka.org.tr/assets/upload/dosyalar/DsyikTFDT719201744302PM.pdf> sitesinden alındı.

MEVKA (2020). *MEVKA'dan Üç Boyutlu Yazıcı Teknolojileri Eğitimine Destek* (25.07.2023) <https://www.mevka.org.tr/haber/mevka-dan-3-boyutlu-yazici-teknolojileri-egitimi-ne-destek/936>

MEVKA (2021a). *MEVKA'dan Konya Emniyetine Sistem, Ağ ve Güvenlik Uzmanlığı Eğitimi* (25.07.2023) <https://www.mevka.org.tr/haber/mevka-dan-konya-emniyeti-ne-sistem-ag-ve-guvenlik-uzmanligi-egitimi-destegi/1064>

MEVKA (2021b). *Esnaf ve Sanatkarlar MEVKA Desteğiyle Dijital Dönüşüme Gececek* (05.03.2023) <https://www.mevka.org.tr/haber/esnaf-ve-sanatkarlar-mevka-destegiyle-dijital-donusume-gececek/1057>

MEVKA (2022a). *ROBOKARATAY Projesi Robot Yarışması ve Proje Kapanış* (15.05.2023) <https://www.mevka.org.tr/haber/robokaratay-projesi-robot-yarismasi-ve-proje-kapanis-toplantisi-duyurusu/1081>

MEVKA (2022b). *Geleceğin Elektrikli Araç Ustaları MEVKA Desteğiyle Yetiştirilecek* (25.02.2023) <https://www.mevka.org.tr/haber/gelecegin-elektrikli-arac-ustalari-mevka-destegi-ile-yetistirilecek/1076>

MEVKA (2022c). *COVID 19 Salgınının TR 52 Bölgesindeki Ekonomik ve Sosyal Etkileri* (17.03.2023) <https://www.mevka.org.tr/assets/upload/dosyalar/Dsyo1UuzP7292020104224AM.pdf>

MEVKA (2022d). *İmalat Sanayinde Verimliliğin Artırılması ve İlçelerde Genç İstihdamın Sağlanması Finansman Desteği Programı* (17.03.2023) <https://www.mevka.org.tr/assets/upload/dosyalar/mevka-2022-finansman-destegi-basvuru-rehberi.pdf>

MEVKA (2024). *MEVKA ve Konya Teknik Üniversitesi'nden Siber İşbirliği* (10.10.2024) https://www.gazeterize.com/mevka-ve-konya-teknik-universitesinden-siber-isbirligi#google_vignette

Oracle (2024). *Dijital Dönüşüm Nedir?* (02.05.2024). <https://www.oracle.com/tr/cloud/digital-transformation/>

Özer, M., A. (2017). Yönetişimden Dijital Yönetişime: Paradigma Değişiminin Teknolojik Boyutu. *Emek ve Toplum Dergisi* 6 (16), 457-479. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hakisderg/issue/33300/330676>

Özbey, B., İ. (2022). Dijitalleşme, Sosyal Medya ve Risk Toplumu. *İmgelem* 6(10), s.141-158. DOI: 10.53791/imgelem.1053815

- Pinch, T. J. ve Bijker, W. E. (1984) The Social Construction of Facts and Artifacts: Or How the Sociology of Science and the Sociology of Technology Might Benefit Each Other. *Social Studies of Science* 14(3), 399-441.
- Ribble, M. (2011). *Digital Citizenship in School: Washington: International Society for Tecnology in Education.*
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2019). *Sanayi ve Teknoloji Stratejisi* (18.07.2023) <https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/SanayiStratejiBelgesi2023.pdf>
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2021). *Türkiye'nin Sanayi Devrimi Dijital Türkiye Yol Haritası* (15.03.2023) https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2023_Dijital-Turkiye-Yol-Haritasi.pdf
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2022). *Faaliyet Raporu* (24.02.2023) <https://www.sanayi.gov.tr/plan-program-raporlar-ve-yayinlar/faaliyet-raporlari/mu2802011617>.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2024). Bölge Kalkınma İdaresi (15.03.2024). <https://www.yatirimadestek.gov.tr/sozluk/bolge-kalkinm-idaresi#:~:text=%C3%9C.V.Y.Z.&text=Sorumlu%20olduklar%C4%B1%20b%C3%B6lgenin%20kalk%C4%B1nd%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1%20C%20rekabet,ki%C5%9Fili%C4%9Fe%20sahip%20kurumsal%20ya p%C4%B1lard%C4%B1r>.
- Selçuklu Belediyesi (2021) *Selçuklu Belediyesi MEVKA ile Akıllı Atık Sözleşmesi İmzaladı* (09.05.2023) <https://www.selcuklu.bel.tr/haberler/guncel-haberler/2753/selcuklu-belediyesi-mevka-ile-akilli-atik-sozlesmesi-imzaladi.html>.
- Sak, R., Şendil, Ş., Ö ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli University Journal of Education* 4 (1), 227-256 DOI: 10.33400/kuje.843306
- Şan, M., K. (2007) Sosyal Bilimlerde Yıldızı Yükselen Yeni Bir Kavram: Sosyal Sermaye Ve Türkiye. *Sosyoloji Yazıları I, Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Ortak Çalışması*, Der: M.K. Şan, s: 282-323. İstanbul: Kızılelma
- TÜBİTAK (2023). *Üniversitelerin Alan Bazında Yetkinlik Analizi* (24.02.2023) <https://tubitak.gov.tr/sites/default/files/2023-yetkinlik-raporu.pdf>
- TRT (2021). Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan 'Siber Vatan' Mesajı. Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-erdogandan-sibervatan-mesaji-547553.html>
- Telli, E. (2021). Dijital erişim. A. Kurt & F. Odabaşı (Ed.), *Pandemi döneminde sınıan dijital vatandaşlık içinde* (ss. 27-45). Anı.
- Twenge, Jean, M. (2018). *İnternet Nesli*. (Çev. Okhan Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Taş, H. Y., ve Kaçar, S. (2019). X, Y ve Z Kuşağı Çalışanlarının Yönetim Tarzları ve Bir İşletme Örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 643-675. <https://doi.org/10.26466/opus.554751>
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (2024a). Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve 2013-2014 Eylem Planı, https://www.google.com/search?q=Ulusal+Siber+G%C3%BCvenlik+Stratejisi+ve+2013-2014+Eylem+Plan%C4%B1%22&rlz=1C1GCEU_trTR974TR974&oq=Ulusal+Siber+G%C3%BCvenlik+Stratejisi+ve+2013/2014+Eylem+Plan%C4%B1%22&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqBggAEEUYOzIGCAAQRRg7MgcIARAhGJ8FMgcIAhAhGJ8FMgcIAxAhGJ8F0gEHMzY3ajBqNKgCALACAQ&sourceid=chrome&ie=UTF-8 (18.09.2024).
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (2024b). Türkiye'nin Siber Kalkanı USOM. <https://www.uab.gov.tr/haberler/turkiye-nin-siber-guvenlik-kalkani-usom> (18.09.2024)
- Yılmaz, V., ve Çelik Efsan, N. (2019). Yerel Kalkınma Aktörlerinin Yerel Kalkınma Yaklaşımı Perspektifinde İncelenmesi. *R&S - Research Studies Anatolia Journal*, 2(7), 342-359. <https://doi.org/10.33723/rs.620809>
- Yılmaz, Y. (2021). Dijital Ekonomiye Geçiş Süreci, Ölçümü ve Dijitalleşme Verimlilik İlişkisi. *İstanbul İktisat Dergisi* 71(1), 283-316. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/istjecon/issue/64179/931788>
- YÖK (2020). *Yükseköğretimde İhtisaslaşma ve Misyona Farklılaşması Bölgesel Kalkınma Odaklı Üniversiteler*. (24.02.2023) https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2020/bolgesel_kalkinma_odakli_universiteler.pdf

Yanık, T. (2020). Dijital farkındalık Türkiye'nin veri güvenliğini artıracak. (24.02.2023)
<https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/dijital-farkindalik-turkiyenin-veri-guvenligini-artiracak/1873019>